

ТЕМА 3.

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ (ЗЦН) У НАТО

3.1. Концепція Захисту цивільного населення

3.2. Балканський досвід ЗЦН НАТО

3.3. Нормативно-правова база ЗЦН

3.4. Структура ЗЦН в НАТО

Мета:

з'ясувати передумови та особливості інституцій НАТО із захисту цивільного населення.

Завдання:

- визначити етапи становлення ідеї законодавчого захисту цивільного населення під час військових конфліктів;
- охарактеризувати вплив балканського досвіду ООН та НАТО із захисту цивільного населення на міжнародне законодавство та діяльність НАТО;
- оцінити нормативно-правову базу захисту цивільного населення НАТО;
- обґрунтувати ефективність структури захисту цивільного населення НАТО.

Ключові поняття:

захист цивільного населення, Женевські конвенції (1864 р., 1929 р., 1932 – 35 рр.), Гаазькі конвенції (1899 р., 1907 р.), міжнародне гуманітарне право, Організація Об'єднаних Націй, Сребреницька різанина, операція «Союзна сила» (Allied Force), ключові завдання НАТО, Міжнародний комітет Червоного Хреста, розуміння людського середовища, наскрізні теми НАТО.

Ключова цитата:

«І ми взяли на себе відповідальність за операцію в Лівії, бо в нас був дуже чіткий мандат Організації Об'єднаних Націй щодо захисту цивільного населення, і ми дістали чітку та активну підтримку від ряду країн регіону» (Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен, 2011).

©Senator John Kerry, Chairman of the Foreign Relations Committee, with NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, Nov. 7, 2011

Мотивація

Facebook Twitter YouTube Instagram RSS | Усі сайти RFE/RL

пошук за словом...

ТБ НОВИНИ СТАТТІ МУЛЬТИМЕДІА ФОТО ДОНБАС ВІЙНА КРИМ СХЕМИ ПРОГРАМИ СПЕЦПРОЕКТИ

РАДІО

12 листопада 2019, Київ 17:31

ДОНБАС.РЕАЛІЇ

22 березня 2019, 07:30

Донбас.Реалії

Олена Ремовська

Армія України впроваджує новітні методи захисту цивільних

Олена Ремовська, журналістка Радіо Свобода
12.03.2019

Армія України впроваджує новітні методи захисту цивільних
Українська армія впроваджує нові стандарти захисту цивільного населення. Із січня цього року у зоні конфлікту на Донбасі розпочала свою роботу Група збору та узагальнення інформації про випадки загибелі чи поранення цивільного населення. Мета групи – не лише облік таких випадків, але й аналіз цієї інформації. Це дозволить уникати таких втрат у майбутньому...

...«Ось стандарт, який ми впроваджуємо, – Олексій Ноздрачов¹ показує Доктрину цивільно-військового співробітництва країн – членів НАТО. – Одна з вимог цього стандарту – захист цивільного населення. Таким чином, ми не лише впроваджуємо нову для себе систему, але й досягаємо сумісності з країнами НАТО».

У самому НАТО Політику захисту цивільного населення – тобто стратегічне бачення того, як Альянс має працювати в цьому напрямку, – ухвалили лише у 2016 році. На розробку і затвердження у близькому майбутньому стратегії захисту цивільних сподіваються учасники проекту ЄС...

3.1. Концепція Захисту цивільного населення (ЗЦН) на сьогодні популярна. Проте ідея захисту цивільних осіб у збройних конфліктах належить до XIX століття, коли конфлікти в США та Європі привели до формулювання та затвердження певних «законів війни».

Під час громадянської війни в США президент Аврам Лінкольн підписав *Ліберський кодекс*. Кодекс був названий на честь пруського мігранта Лібера, який брав участь у Наполеонівських війнах і був поранений у битві при Ватерлоо. Кодексом визначалися правила гуманного пово-

Запитання

Чому в збройних конфліктах потрібно захищати цивільне населення?

¹ Начальник Управління цивільно-військового співробітництва Збройних сил України.

дження з мирним населенням на окупованій території, воєнного стану, військової юрисдикції та поводження з шпигунами, дезертирами і військовополоненими. Це був перший кодифікований закон, який прямо забороняв використовувати отрути, вбивати та катувати військовополонених.

У Європі швейцарець Генрі Дюнант став свідком браку догляду за пораненими солдатами в битві при Сольферіно, що призводило до страждань та смертей тисяч людей. Активність Дюнанта спонукала до підписання 1864 року першої *Женевської конвенції про поліпшення долі поранених на полі бою*. Важливі її нововведення:

- лікарі та медсестри не повинні вважатися учасниками бойових дій і не підлягають захопленню в полон;
- заохочувалися дії мирного населення, спрямовані на допомогу пораненим;
- гарантувався догляд за пораненими і хворими, незалежно від того, на чиєму боці вони воювали;
- знак Червоного Хреста на білому полі повинен був означати, що там, де його встановлено, розташовані госпіталі та медперсонал, яким має бути забезпечений захист і піклування.

Окрім Женевської конвенції, що забезпечувала захист хворих та поранених солдатів, які більше не беруть участі у військових діях, у 1899 та 1907 роках підписано *Гаазькі конвенції* про закони та звичаї війни, що кодифікували ЗЦН та були внесені до комплексу норм міжнародного гуманітарного права.

Завдання

Знайдіть в інтернеті статті про Ліберський кодекс. Як визначити вірогідність знайдених джерел? А хто автори? Яка їхня кваліфікація? Якою мовою подана стаття? Які оцінки дають кодексові автори статей? Чи згодні ви з цими оцінками?

Завдання

Розгляньте картину Джон Гевісайда Кларка «Поле Ватерлоо вранці після пам'ятної битви 18 червня 1815 року».

Чому Наполеонівські війни дали поштовх до появи ідеї гуманного ставлення до людей під час ведення війни?

Завдання

Створіть піктограму до кожної із статей Женевської конвенції 1864 року.

Запитання

Чому в збройних конфліктах потрібно захищати цивільне населення?

Запитання

Як карикатурист зобразив учасників Гаазької конференції 1907 року? Чому?

Завдання

Опрацюйте в групах статті Гаазьких конвенцій 1899 р. та 1907 р., які стосуються ЗЦН. Які положення, якщо порівняти з Женевською конвенцією, з'явилися?

Запитання

Чому під час Першої та Другої світових воєн відбувалися порушення ЗЦН? Чи можна вважати порушенням ЗЦН Голодомор?

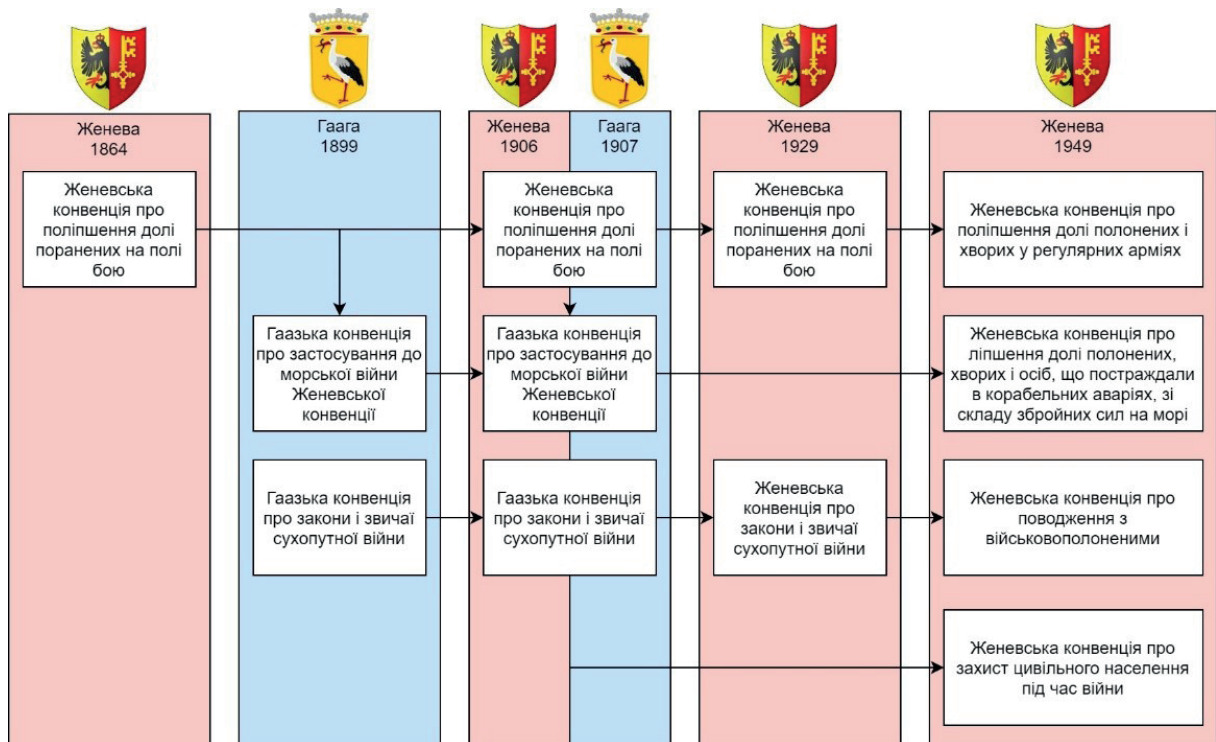
Попри зусилля щодо розроблення та затвердження правил збройних конфліктів шляхом формулювання відповідних норм міжнародного права, бойові дії під час Першої та Другої світових воєн справили непропорційно негативний вплив на цивільне населення. Бомбардування з повітря, депортації, примусова праця та концтабори позбавляли цивільних осіб свободи, основних засобів існування, здоров'я та життя. Голокост, як небачена за масштабом акція проти мирного населення, спонукав світових лідерів до встановлення нових законів війни.

1949 року відбулося об'єднання чотирьох Женевських конвенцій для формування **Законів збройних конфліктів** (Laws of Armed Conflict – LOAC) та **міжнародного гуманітарного права** (МГП).

Ці правила накладають зобов'язання на всіх держав та всіх учасників конфліктів – без потреби у формальному схваленні з їхнього боку. За Женевськими конвенціями, «цивільні особи» – це ті особи, що не беруть участі в бойових діях, та ті, хто більше не бере участі в бойових діях. Забороняється:

- робити мирне населення, окремих його представників або мирні об'єкти цілями ударів;
- завдавати не вибіркових

ударів (не спрямованих на конкретну військову ціль або зброю), а також ударів, внаслідок яких можна очікувати на надмірну кількість

жертв серед мирного населення, якщо порівняти з досягнутими військовими успіхами;

- використовувати голод серед мирного населення як засіб війни;
- завдавати ударів по об'єктах, що мають важливе значення для життєзабезпечення мирного населення;
- завдавати ударів по спорудах зі значним енергетичним потенціалом (до таких належать греблі, дамби, АЕС), якщо вивільнення цієї енергії може призвести до значних втрат серед мирного населення (за винятком випадків, коли такі споруди надають безпосередню підтримку озброєним силам і немає іншого розумного способу припинити цю підтримку);
- прямо заборонено використовувати цивільне населення як «живий щит» (проте наявність цивільного населення в певному місці не перешкода для проведення військових операцій в цьому місці).

У протоколі також вказано, що при плануванні та проведенні військових операцій необхідно постійно дбати про те, щоб уникати жертв серед мирного населення або, в крайньому разі, звести їх до мінімуму.

СЛОВНИК

Некомбатанти (noncombattants, фр. non-combattants – «ті, що не воюють») – особи, які входять до складу збройних сил та надають їм допомогу, але безпосередньої участі у воєнних діях не беруть. До них належать медичний і духовний персонал, інтенданти, військові кореспонденти, юристи тощо. До вказаних осіб не має застосовуватися зброя, якщо вони зайняті виконанням своїх безпосередніх обов'язків.

Запитання

Які приклади часів Другої світової війни спонукали ухвалення вищевказаних положень?

Перегляньте складники міжнародного гуманітарного права учасників конфлікту. Чому журналісти володіють статусом цивільної особи і не повинні бути об'єктом нападу?

Наразі, коли за порушення конвенцій у «традиційних» формах міжнародних збройних конфліктів (війни між державами) можна притягнути до відповідальності держави, то застосування цих положень до конфліктів, у якому беруть участь недержавні суб'єкти, проблематичне.

3.2. Балканський досвід ЗЦН НАТО

Упровадження ЗЦН щодо певних конфліктів виявилось невдалим. Нинішній підхід ООН до реалізації ЗЦН побудовано, виходячи з невдалого досвіду миротворчих місій у Боснії та Руанді. Наслідки невдач у виконанні цих місій задокументовані у двох звітах високого рівня: про захоплення та різанину у Сребрениці та геноцид у Руанді (Звіти ООН A/54/549 та S/1999/1257).

Війна в Боснії та Герцеговині стала першою операцією, під час якої бажання НАТО захистити мирних жителів було піддане випробуванню. Сребреницька різанина, внаслідок якої загинуло 8 000 боснійських мусульман чоловічої статі віком від 12 до 77 років, стала однією з найбільших невдач щодо захисту цивільного населення в Європі після Другої світової війни. Під час дебатів щодо створення безпечних зон, постійні члени Ради Безпеки ООН визнали, що забезпечення мирного населення неможливе без механізму примусового впливу на порушників (Звіт ООН A/54/549).

Отже, перше військове втручання НАТО в Боснії та Герцеговині, *операція «Обдуманна сила»* (Deliberate Force Operation, 30 серпня – 20 вересня 1995 року), передбачала проведення серії повітряних ударів по позиціях сербських військових для забезпечення захисту цивільних осіб та миротворчих сил ООН (UNPROFOR).

Через те що погрози завдати авіаударів самі по собі не могли вберегти «зони безпеки» від нападу, для підтримки UNPROFOR до Сребрениці був направлений легко озброєний голландський батальйон. Коли цей батальйон запросив повітряну підтримку, щоб запобігти падінню Сребрениці, йому відмовили. Лідери ООН побоювалися, що підрозділи боснійських сербів сприймуть повітряні удари НАТО як початок війни ООН проти війська Республіки Сербської. Крім того, боснійські серби заявили, що у разі авіаційних ударів вони розстрілюватимуть солдатів ООН та колони біженців. Криза із заручниками призвела до плутанини щодо того, коли мають бути проведені авіаудари (ООН A/54/549), і допомогла серб-

ському захопленню міста та звірячій розправі над тисячами боснійців.

Після Сребрениці стало зрозуміло, що цивільно-військова координація має вирішальне значення для *Розуміння людського середовища*. У звіті ООН, у якому детально описуються події, пов'язані з падінням Сребрениці, зазначається, що офіцери військових підрозділів на місцях не знали про обсяги насильства, яке відбулося. І лише після того, як неурядові організації та правозахисні групи почали документувати свідчення тих, хто вижили, стало відомо про загальний масштаб знищення цивільного населення (Звіт ООН A/54/549). Участь цих організацій стала важливою для документування різанини як *воєнного злочину*.

Після підписання Дейтонської угоди в листопаді 1995 року НАТО розпочало операцію «Спільні зусилля»

Завдання

Подивіться на карту часів Боснійської війни (червоний колір – території під сербським контролем, зелений – під контролем боснійців). Що, на вашу думку, спонукало сербське командування скоїти Сребреницьку різанину?

Завдання

Прочитайте про перебіг різанини в Сребрениці на сторінках вікіпедії різними мовами. За посиланнями на джерела визначте об'єктивність цих статей. Порівняйте статті з сайтом Американського інституту пам'яті Голокосту. Визначте причини різної структуризації та змісту інформації в різних джерелах.

Дискусія

Чи можна було запобігти трагедії?
Чи винні в трагедії миротворці ООН?

Запитання

Подивіться на фото «Меморіальне кладовище жертв Сребреницької різанини». Чому різанину в Сребрениці вважають актом геноциду?

Запитання

Подивіться на нашивку. Прапори яких країн на ній зображено? Чому? Чи справді ці країни брали участь в операції «Спільні зусилля»?

(Joint Endeavour) (20 грудня 1995 – 20 грудня 1996 рр.). Були утворені «Сили втілення» (Implementation Force, IFOR)) для забезпечення дотримання домовленостей угоди та відновлення громадського порядку (і, відповідно, захисту цивільного населення). З метою створення надійного та безпечного середовища НАТО створило спеціальний підрозділ поліції, який діяв під військовим контролем. Під час проведення операції за допомогою сил IFOR НАТО також зрозуміло, що підтримка створення безпечного середовища для цивільного населення

також передбачає тісну співпрацю з широким колом інших учасників мирного процесу. Для повернення біженців сили IFOR тісно співпрацювали з Верховним комісаром ООН у справах біженців. Сили втілення також ефективно створили надійне та безпечне середовище, розділяючи ворожі сторони, проводячи кампанії демобілізації та роззброєння, а також убезпечуючи проведення виборів.

Літаковильоти сил НАТО в Боснії та Герцеговині

- США
- Велика Британія
- Нідерланди
- AWACS НАТО
- Франція
- Туреччина
- Німеччина
- Італія
- Іспанія

Досвід НАТО в Боснії дає можливість зробити кілька важливих висновків, що стосуються захисту цивільного населення. По-перше, небажання ООН застосовувати силу призвело до того, що НАТО було змушене розпочати активні бойові дії, щоб запобігти неминучим загрозам для цивільного населення та персоналу ООН. По-друге, НАТО вживало заходів щодо захисту вже після низки грубих порушень. По-третє, в операціях НАТО для впорядкування застосовувалися не лише військові засоби, а й забезпечувалися функціонування поліції та цивільно-військова координація. Обмежене застосування сили проти добре озброєного та рішучого агресора в Боснії не завадило проведенню етнічних чисток. Проте НАТО таки досягло успіху у відновленні надійного та безпечного середовища завдяки постійним та наполегливим заходам після підписання мирної угоди.

1999 року НАТО провело серію авіаударів для протидії сербській агресії проти етнічних албанців у Косові (операція «Союзна сила»). Цього разу НАТО не чекало аж до того, коли Рада Безпеки ООН ухвалить рішення. Натомість, була зібрана «коаліція добровольців» під егідою НАТО для втручання в ситуацію. *Ця превентивна дія була викликана гірким досвідом, який НАТО здобуло в Боснії: для мінімізації шкоди цивільному населенню не чекати дозволу, перш ніж втрутитися.*

Завдання

Почитайте статтю вікіпедії «Операція НАТО в Боснії та Герцеговині». За посиланнями на джерела визначте об'єктивність статі. Визначте наслідки операції НАТО.

...є випадки, коли застосування сили може бути законним у досягненні миру...

...згідно зі статуттом [ООН] Рада Безпеки несе основну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки – і це чітко визнано в Північноатлантичному договорі. Тому Рада повинна брати участь у будь-якому рішенні щодо застосування сили.

Генеральний секретар ООН Кофі Анан

В інтервенції НАТО в Косові, я думаю, є один елемент, в якому ніхто не може сумніватися: повітряні атаки, бомби не викликані матеріальною зацікавленістю. Їх характер лише гуманітарний: головну роль відіграють принципи, права людини, яким надається пріоритет навіть над державним суверенітетом. Саме це і робить легітимним напад на Югославську Федерацію навіть без мандата Організації Об'єднаних Націй.

Вацлав Гавел

Дискусія

Ряд держав світу не підтримав активність НАТО в Косові, стверджуючи, що без рішення Ради Безпеки ООН військові дії НАТО, згідно з міжнародним правом, – агресія. На вашу думку, така позиція правильна?

Завдання

Почитайте статтю вікіпедії «Операція НАТО в Боснії та Герцеговині». За посиланнями на джерела визначте об'єктивність статі. Визначте наслідки операції НАТО.

стабільності в Косово.), в ході якої працювали над тим, щоб дати лад та відновити владу цивільних структур.

Що стосується етнічних чисток на Балканах та геноциду в Руанді, невдачі із захистом мирних жителів стали можливими внаслідок кількох факторів, серед них: 1) затримки з активними діями, що могли б запобігти насильству на самому початку, 2) недостатня кількість та забезпеченість силами та засобами військовослужбовців, та, найголовніше, 3) неготовність використовувати силу як спосіб втручання в ситуацію. Ці помилки, зроблені на політичному рівні – на рівні Раді Безпеки ООН, стали причиною того, що наступного разу, у Косові, НАТО діяло самостійно.

Запитання

Чому Рада Безпеки ООН виявилася неефективною щодо ЗЦН?

Дискусія

Чи виконує Рада Безпеки ООН свою функцію?

миротворча сила у Боснії і Герцеговині під керівництвом НАТО, що мала річний мандат з 20 грудня 1995 по 20 грудня 1996 року під кодовою назвою «Операція „Спільні зусилля“» (Operation Joint Endeavour) та КФОР). Ці приклади доводять, що застосування сили з боку НАТО було необхідне для знищення структур командування та контролю ворога. Але застосування сили також мало такі наслідки, як пошко-

Водночас, визначаючи цілі для ураження центрів командування та контролю сербських військ, НАТО підготувало добре прораховані рішення щодо ударів по інфраструктурі, які ускладнили життя цивільного населення, зокрема доступ до транспортних шляхів, водопостачання, електроенергії та телекомунікацій. Відновлення цієї інфраструктури стало важливим аспектом операції НАТО в Косові (КФОР – міжнародні сили під керівництвом НАТО), відповідальні за забезпечення

Балканський досвід демонструє для НАТО приклад складності операцій, необхідних для захисту цивільного населення в усьому спектрі конфліктів від запобігання насильству (авіаудари в Боснії), реагування на насильство (авіаудари в Косові) та операції відновлення (Сили втілення, — багатонаціональна

дження цивільної інфраструктури, потрібної для створення безпечного середовища.

Хоча втручання НАТО не припинило примусове переміщення мільйонів осіб, участь Альянсу в операціях на постконфліктній стадії сприяла наданню гуманітарної допомоги та уможливила для багатьох біженців повернення додому. В рамках розроблення концепції механізму захисту цивільних осіб в операціях НАТО ці історичні приклади можна використовувати для відповідей на проблему потреби у ЗЦН. Зрозуміло, що НАТО не в змозі розв'язати кожен проблему щодо захисту цивільного населення лише військовими засобами. Проте Альянс може відігравати керівну роль у політичних переговорах з міжнародною спільнотою та урядами окремих країн; може сприяти розбудові структур безпеки та оборони мирного населення, співпрацювати з цивільними структурами для остаточного його захисту.

З часу невдач у Боснії та Руанді відбулися дебати в ООН щодо ЗЦН. Деякі країни – члени ООН звинувачували організацію в бездіяльності, коли застосовувався принцип невтручання. Ці країни прагнули розробити правові підстави, які б обмежували суверенітет держави і за умов гуманітарної катастрофи давали право ООН втручатися без згоди самої держави. 2001 року Міжнародна комісія з питань інтервенції та державного суверенітету розробила проєкт, а 2005 року ООН ухвалила концепцію «Обов'язок захищати» (Responsibility to Protect – R2P), за яким держави втрачають свій суверенітет, коли скоюють грубі порушення прав людини: геноцид, етнічні чистки, військові злочини та злочини проти людства.

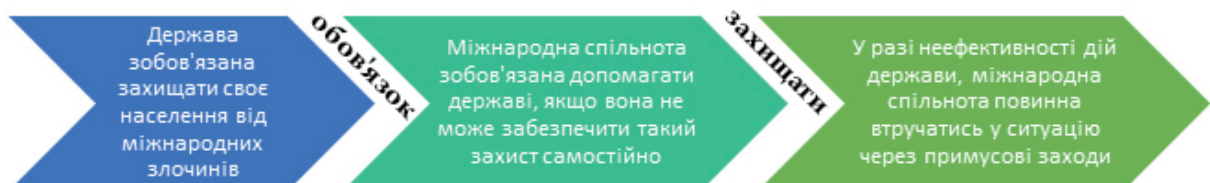
Отже, наразі концепція R2P стверджує, що міжнародна спільнота має три зобов'язання щодо реагування на такі порушення: відповідальність за запобігання, реагування та відновлення.

Запитання

Які висновки щодо ЗЦН зроблено в НАТО? Чому саме НАТО взяло на себе функції неспроможної Ради Безпеки ООН?

Запитання

Чому російська агресія щодо Грузії та України спонукає до розроблення механізму запобігання зловживанням концепцією «Обов'язок захищати»?

3.3. Нормативно-правова база Захисту Цивільного населення НАТО ґрунтується на міжнародному праві. Хоча НАТО не підписант актів міжнародного законодавства, країни – члени НАТО діють у рамках таких актів, й усі операції НАТО та під його керівництвом, місії, та інші заходи, що проводяться за згодою Північноатлантичної ради, відбуваються згідно з чітко визначеними правовими нормами. Конкретний набір правових норм може відрізнятися відповідно до того, чи операції проводяться в мирному середовищі (наприклад, допомога під час катастрофічної повені), у ситуації кризи в суспільстві, чи під час збройного конфлікту.

Запитання

Чому НАТО діє в рамках міжнародного права?

з прав людини. Якщо спостерігається розвиток кризи, можуть бути надані надзвичайні повноваження, які дозволять проводити певні заходи або обмежити місцеві закони/положення законодавства з прав людини. Під час збройного конфлікту правові підстави охоплюють міжнародне гуманітарне право (МГП) та міжнародне право з прав людини, де це доречно.

З цього випливає висновок, що як командири, так і війська НАТО, незалежно від того, чи вони діють у мирному середовищі, кризовій чи конфліктній ситуаціях, повинні дотримуватися відповідних норм законодавства та розуміти, які правові зобов'язання вони мають щодо захисту цивільного населення, окремих цивільних осіб та цивільних об'єктів. Найголовніше те, що цивільні завжди повинні бути захищені, крім тих випадків, коли вони беруть безпосередню участь у збройному конфлікті на боці однієї зі сторін. Відповідно, під час проведення операцій НАТО командири повинні постійно приділяти

Завдання

Визначте передумови правових основ діяльності сил НАТО.

Запитання

Чому важливий акцент у діяльності НАТО робиться на захисті цивільного населення?

За умов проведення операцій у стані миру, правова основа діяльності сил НАТО зазвичай складається з місцевого законодавства та законодавства

увагу захистові цивільних осіб та цивільних об'єктів.

ЗЦН відповідає *трьом ключовим завданням НАТО* (NATO's Three Core Tasks) – колективній обороні (Collective Defence), розв'язанню кризових ситуацій (Crisis Management) та спільній безпеці (Cooperative Security) – й застосовується до всіх операцій та місій НАТО та

під керівництвом НАТО. Принципи ЗЦН універсальні й дотичні до всіх основних завдань НАТО, де Альянс планує та проводить операції.

Отже, ЗЦН враховується в процесі планування для всіх операцій і на кожному його етапі.

Захист – колективна загальносистемна сфера відповідальності, а отже він передбачає і вимагає сприяння з боку різних представників міжнародної спільноти на додаток до військових структур, зокрема, забезпечення діяльності правоохоронних органів та різноманітних представників цивільного сектору. У кожного учасника цього процесу в рамках міжнародного законодавства є свої місії, мандати, структури та наявні можливості, які забезпечують йому відносні переваги у відповідних ролях. НАТО це визнає та розуміє, що ніхто не має абсолютного мандата чи всеохопного спектра можливостей для захисту цивільних осіб.

Наприклад, *Міжнародний комітет Червоного Хреста* (МКЧХ) відіграє важливу роль у захисті цивільних, не тільки надаючи допомогу в надзвичайних ситуаціях, але й як ключова структура щодо трактування положень МГП. *Кластер захисту* (Protection Cluster), очолюваний *Офісом Верховного комісара ООН у справах біженців* (УВКБ ООН), координує заходи у сфері захисту, а також відповідає за встановлення стандартів і процедур. У рамках кластера сфера захисту може бути поділена на підтеми: захист у сфері гендерного насильства (*Фонд народонаселення ООН – ЮНФПА* або *ООН-жінки*), захист дітей (*Міжнародний дитячий фонд ООН – ЮНІСЕФ*), протимінні заходи (*Служба Організації Об'єднаних Націй щодо протимінної діяль-*

Ключові

колективна оборона

завдання

розв'язання кризових ситуацій

НАТО

спільна безпека

Завдання

Доведіть, що ЗЦН відповідає трьом ключовим завданням НАТО.

Запитання

Чому в міжнародному законодавстві не передбачено абсолютного мандата для захисту цивільних осіб?

ICRC

UNHCR
The UN Refugee Agency

Запитання

Як НАТО може співпрацювати зі згаданими організаціями?

Отже, підхід НАТО до ЗЦН будується на правових, моральних і політичних імперативах. Ефективне розуміння ролей, обов'язків та можливостей різних стейкхолдерів сприяє координації та розв'язанню конфліктів на місцях, а також допомагає ефективному захистові цивільного населення.

3.4. Структура ЗЦН у НАТО

Актуальність проблеми захисту цивільного населення спонукала НАТО сформулювати завдання ЗЦН та структури їх реалізації.

Структура ЗЦН у НАТО

ності – UNMAS), права щодо землі, житла та майна (*Норвезька рада з питань біженців* – NRC). Додаткові підкластери розгортаються у разі потреби.

Структура ЗЦН у НАТО складається з чотирьох елементів. Вони підкреслюють необхідність у всебічному та безперервному процесі оцінювання, щоб бути достатньо обізнаними із ЗЦН у всіх сферах діяльності НАТО.

Такий підхід допомагає сформувати *розуміння людського середовища* (Understanding of the Human Environment), що надає можливість дістати загальне враження про конфлікт з боку його впливу на цивільне населення. Розуміння

людського середовища (РЛС) формується в рамках трьох різних, але взаємопов'язаних напрямків діяльності ЗЦН:

- *активних дій для зменшення/запобігання шкоді цивільному населенню* (Mitigate Harm) – діяльність, що зосереджена на тих, хто коїть насильство (Perpetrators of violence);

- *сприяння доступові до основних потреб* (Facilitate access to basic needs) – діяльність, що орієнтована безпосередньо на захист цивільних осіб, громадянського суспільства та надавачів допомоги;

- *сприяння утворенню безпечного та надійного середовища* (Contribute to a Safe and Secure Environment) – діяльність, що сприяє зміцненню органів влади та громадських інституцій, ефективності їхньої діяльності.

Активні дії для зменшення/запобігання шкоді цивільному населенню, сприяння доступові до основних потреб, утворенню надійного та безпечного середовища використовує НАТО для того, щоб сформуванню розуміння людського середовища під час підготування специфічних операцій – залежно від стану конфлікту та яких дій ситуація потребує для захисту цивільного населення.

Така структура ЗЦН заохочує проєктивність у виявленні та розв'язанні проблем цивільного населення під час військових конфліктів. Ці три підходи допомагають забезпечити достатньою інформацією процес планування, а також надають можливість військам, що братимуть участь в операції, визначити конкретні заходи у процесі проведення військових операцій, для того щоб ефективно розв'язувати різноманітні проблеми у сфері ЗЦН.

Структура ЗЦН розглядається як єдине ціле, а не як окремі елементи або як лінійної чи послідовної системи.

Хоча кожен з аспектів ЗЦН унікальний через фокусування на певних учасниках-акторах, що впливають на заподіяння чи зменшення шкоди цивільним особам, разом вони надають цілісну картину зони операції з боку захисту цивільних. Якщо заходи в рамках цих напрямків застосовуватимуться

Запитання

Яка причина появи такого напрямку? Які заходи він може охоплювати?

Запитання

Які заходи охоплює цей напрямок? Чим він важливий?

Запитання

Чому НАТО сприяє зміцненню органів влади та громадських інституцій?

Запитання

Чому структура ЗЦН розглядається як єдине ціле?

окремо, кожен з них матиме обмежено позитивні чи навіть потенційно згубні наслідки, бо не будуть враховані всі операційні фактори та відповідні актори, які необхідні для виявлення та усунення причин конфлікту. Якщо НАТО зосереджуватиметься лише на короткотермінових заходах, наприклад, тільки на активних діях, то довгострокові заходи місії (операції), такі як створення безпечного та надійного середовища, можуть провалитися.

Завдання

Створіть модель, у якій зосередження лише на одному напрямку РЛС приведе до провалу місії.

- «Протидія корупції» (Building Integrity (BI)).

Отже, наскрізні теми, як і напрямки діяльності РЛС, повинні враховуватися під час планування та виконання операцій НАТО, бо вони

Завдання

Об'єднайтеся в групи. Знайдіть в інтернеті джерела про наскрізні теми НАТО. Зробіть презентацію ЗЦН через призму наскрізних тем.

Військова концепція захисту цивільного населення НАТО пов'язує ЗЦН з іншими *наскрізними темами НАТО*, наявними в багатьох документах, що враховуються під час планування та проведення операцій НАТО, такими як:

- «Діти та збройний конфлікт» (Children and Armed Conflict (CAAC)),
- «Сексуальне та гендерне насильство, пов'язане з конфліктом» (Conflict Related Sexual and Gender Based Violence (CR-SGBV)),
- «Жінки, мир, безпека» (Women, Peace and Security (WPS)),
- «Захист культурних цінностей» (Cultural Property Protection (CPP)),

також пов'язані між собою. Наприклад, зростання сексуального та гендерного насильства може стати показником зростання загальної кризи, а також масових звірств, жертвами яких стають цивільні.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ ТЕМИ

1. Визначте етапи становлення ідеї законодавчого захисту цивільного населення під час військових конфліктів.
2. Охарактеризуйте вплив балканського досвіду ООН та НАТО із захисту цивільного населення на міжнародне законодавство та діяльність НАТО.
3. Оцініть нормативно-правову базу захисту цивільного населення НАТО.
4. Обґрунтуйте ефективність структури захисту цивільного населення НАТО.
5. Складіть ментальну карту, де мають бути відображені такі поняття: «захист цивільного населення», «Женевські конвенції», «Гаазькі конвенції», «міжнародне гуманітарне право», «Організація Об'єднаних Націй», «Сребреницька різанина», «операція «Союзна сила»», «ключові завдання НАТО», «Міжнародний комітет Червоного Хреста», «розуміння людського середовища», «наскрізні теми НАТО».
6. Запропонуйте проекти соціальних плакатів для військових із проблеми захисту цивільного населення через призму наскрізних тем НАТО.
7. Прочитайте «Конвенцію про захист цивільного населення під час війни». Складіть розширений план конвенції. Визначте, чи наявні в конвенції механізми реалізації її положень.
8. Прочитайте статтю «Захист неповносправних цивільних під час конфліктів». Підготуйте до неї презентацію. Чому НАТО виділяє неповносправних в окрему категорію населення?
9. У квітні 2018 року в Києві відбулася III Міжнародна конференція з питань цивільно-військового співробітництва на тему «Захист цивільного населення під час збройного конфлікту». За допомогою інтернету визначте, як ця конференція була висвітлена в мас-медіа? Чи якісно, на вашу думку, мас-медіа презентували цю подію для суспільства?
10. Проведіть дискусію: Захист цивільного населення під час військових конфліктів: шлях до перемоги чи зайві витрати?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка подія підштовхнула до появи ідеї захисту цивільного населення?
 - а) «Весна народів»;
 - б) Наполеонівські війни;
 - в) громадянська війна в США;
 - г) союз Німеччини та Італії.

2. Як називається сукупність міжнародно-правових норм і принципів, які регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни?

- а) Права людини;*
- б) Гаазькі конвенції;*
- в) Женевські конвенції;*
- г) міжнародне гуманітарне право.*

3. Чому стала можливою Сребреницька різанина?

- а) Через відсутність у зоні конфлікту вояків ООН;*
- б) через брак механізмів впливу на злочинців;*
- в) через брак міжнародного законодавства із захисту цивільних;*
- г) через нератифікацію Югославією міжнародного законодавства.*

4. Яка мета гуманітарної інтервенції?

- а) запобігання гуманітарній катастрофі;*
- б) повідомлення про геноцид місцевого населення;*
- в) встановлення контролю над спірною територією;*
- г) застосування військової сили проти держави-агресора.*

5. Чому НАТО взяло на себе місію стримання агресора в Боснії та Косові?

- а) через суперечливу позицію членів Ради Безпеки ООН;*
- б) через просербські симпатії більшості країн – членів ООН;*
- в) через відсутність на території воєнних дій військ ООН;*
- г) через відсутність охочих направити своїх громадян до військ ООН.*

6. За умов проведення операцій у стані миру, правова основа діяльності сил НАТО зазвичай складається з

- а) місцевого законодавства;*
- б) законодавства з прав людини;*
- в) хартії НАТО та законодавства з прав людини;*
- г) місцевого законодавства та законодавства з прав людини.*

7. На яких цивільних НЕ поширюється захист під час збройних конфліктів?

- а) членів родин осіб, які беруть безпосередню участь у збройному конфлікті;*
- б) осіб, які беруть безпосередню участь у збройному конфлікті на боці однієї зі сторін;*
- в) осіб, які співпрацюють з однією зі сторін, що беруть участь у збройному конфлікті;*
- г) осіб, які брали безпосередню участь у збройному конфлікті, наслідком чого стало поранення та каліцтво.*

8. Чому з метою захисту цивільного населення НАТО співпрацює з іншими міжнародними організаціями та інституціями?

- а) НАТО не має досвіду із захисту цивільних осіб;*
- б) НАТО не має монополії на захист цивільних осіб;*
- в) НАТО не має інституцій із захисту цивільних осіб;*
- г) НАТО не має повноважень із захисту цивільних осіб.*

9. Який напрям розуміння людського середовища НАТО зайвий?

- а) сприяння доступові до основних потреб;*
- б) активні дії для покарання військових злочинців;*
- в) сприяння утворенню безпечного та надійного середовища;*
- г) активні дії для зменшення/запобігання шкоді цивільному населенню.*

10. Яка наскрізна тема захисту цивільного населення НАТО відсутня?

- а) діти;*
- б) жінки;*
- в) чоловіки;*
- г) неповносправні.*

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. 1911 Encyclopædia Britannica, Volume 21. Peace Conferences. // Wikisource. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Peace_Conferences
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
3. Рамовська О. Армія України впроваджує новітні методи захисту цивільних // Донбас-Реаліі. – 22 березня 2019. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29834204.html>
4. Annan, Kofi; with Nader Mousavizadeh (2012). Interventions. A Life in War and Peace. Penguin Books. pp. 92–97.
5. С. Devanda, S. Rau Barriga, Pr G. Quinn, J. E. Lord Захист неповносправних цивільних під час конфліктів // NATO Review. – 01 грудня 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/Protecting-civilians-with-disabilities-in-conflicts/UK/index.htm>
6. First Geneva Convention (1864) // Wikisource. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://en.wikisource.org/wiki/First_Geneva_Convention_\(1864\)](https://en.wikisource.org/wiki/First_Geneva_Convention_(1864)).
7. Fischer, Horst; Avril McDonald (2000). Yearbook of International Humanitarian Law: 2000. Cambridge University Press. P. 27.
8. Moi aussi je me sens albanais (фр.). // Le Monde. – 18 mois 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lemonde.fr/cgi-bin/ACHATS/acheter.cgi?offre=ARCHIVES&type_item=ART_ARCH_30J&objet_id=20689
9. NATO Secretary General discusses Smart Defense and Syria after White House visit // Atlantic council. – WED, NOV 9, 2011/ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/nato-secretary-general-discusses-smart-defense-and-syria-after-white-house-visit/>.

10. Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/ROC%20S19991257.pdf>
11. Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35. The fall of Srebrenica. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_549_1999.pdf.
12. Responsibility to protect // The Office on Genocide Prevention and the Responsibility. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>.
13. Srebrenica 1993–1995 // United States Holocaust Memorial Museum. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ushmm.org/genocide-prevention/countries/bosnia-herzegovina/srebrenica/background/safe-area>.
14. Waterloo Lives – museums host bicentenary exhibitions // Museums + Heritage. – 18 June 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://advisor.museumsandheritage.com/news/museums-host-exhibitions-to-mark-waterloo-bicentenary/>.